

האם מותר ביו"ט לאפות פחות מכזית

מאמרו של מרן אדמו"ר שליט"א מתפרסם בעלון בקיצור מופלג, המעוניין בקבלת המאמר המלא יפנה למייל dzikovs@gmail.com

עטרת זהב

פרקי הגות ומחשבה בפרשה

הרב אהרן רכניצר ♦

אפשר להיות בעל 'דרך ארץ' – ולא להיות 'מענטש'?

שהיו לו מספיק סיבות לפעול שלא במעשיותיו, ואילו הדברים שמחלחלים לדורות הבאים, שום חינוך של מוסר ודרך ארץ לא יעברו, אם מי שאומר זאת לא יודע להתעלות על עצמו ברגעים מאתגרים, שם יש לו תירוצים וסיבות טובות למה הפעם זה שונה. לדינו קולטים זאת ומרשים לעצמם לעשות גזירה שווה במצבים שהם בשבירת הכלים.

היו שפירשו בדרך מליצה "לעולם יהא אדם, ירא שמים בסתר ובגלוי" הפסיק מגיע לעולם יא אדם – כלומר ממיד תהיה מענטש, ואיך? על ידי שתהיה ירא שמים בסתר ובגלוי. זה בדיוק המאפיין המרכזי של האדם שהוא מענטש, אדם עם יושרה פנימית. התנאי לקבלת התורה הוא ישים עצמו כמאמר, הענוהו היא הבסיס לקיומה, עקב ענוהו יראת ה', היא זו שמוביל ליושרה פנימית עד שאנו נהיים 'מענטש'.

י"ק משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות... ואת כל העדה הקהילו".

האלישך הק' בספרו תורת משה נותן לנו הצצה קטנה לרגישות יוצאת דופן מצד משה רבנו. האוסף את האנשים החשובים והמורמים מעם, אך לא אומר להם כלום, עד אשר הקב"ה נוקב בשמותם. ולמה?

כיוון שמשה לא רצה שאף אחד מהם יפגע לחילה, יכול היה לאסוף אותם ולומר להם קבל עם ועדה, שהכל הוא בהוראת ה' – ומי ילון עליו? אבל משה איש האלוקים נוהג אחרת. הרגישות לזכות אצלו הייתה כל כך גדולה שכאשר הוא רוצה להקליל את העם הוא קורא לאחד אחד ומבשר לו על המינוי שהקב"ה נקב בשמותם ורק אח"כ מקהיל את כל העדה לשתתף במינוים. וכל כך למה? כדי שחלילה לא יקרה מצב שמאן דהוא שחשב שהוא מתאים למינוי יציפה שיכריזו את שמו וכשהוא לא יקרה יתעצב אל ליבו, לעיני כולם. אלא כך אחר ששמעו את כל השמות הקהיל את כל העדה להורות להם דבר ה' במנינם על ידי קרואי העדה מכל שבת. זוהי למידה לרגישות כבכבוד הבריות הנקרא 'מענטש'. הנה כי כן למדים אנו מפרשתנו 'ממדרב' הנקראת אפי' חג השבועות פרק בהלכות דרך ארץ הקודמת לתורה.

הערכים הפנימיים של יושרה פנימית תוביל גם להתנהגות חיצונית נאותה בכל מצב. אך לא כל אדם בעל 'דרך ארץ' הוא בהכרח 'מענטש' במלוא מובן המילה, כיוון שדרך ארץ יכולה להתקיים גם ללא העומק המוסרי והאוטנטיות שמגדירים "מענטש".

איך נהיים 'מענטש'?

יושרה אינה תכונה מולדת שקיימת או לא קיימת, אלא מסלול צמיחה והתפתחות שכל אחד יכול לעסוק בו. שישה מאפיינים מרכזיים של אופי הם אלו שמגדירים מענטשיות:

חיוב התמודדות עם מציאויות שליליות: הם אינם נרתעים מביטולנות או בעיות, אלא מתמודדים איתם באופן פעיל ומוצאים להם פתרונות כשרים ולא עקיפים בהתחמקות או ישרים.

יכולת יצירת כשרים ובניית אמון: אנשים בעלי יושרה יודעים להתחבר לאחרים באופן אותנטי ולבנות יחסי אמון עמוקים ללא מניפולציות. **התמצאות במציאות:** הם מסוגלים לראות ולהתמודד עם כל מציאות כפי שהיא, ללא הדחקה או עיוות.

השגת תוצאות וסיום מוצלח: אנשים בעלי יושרה, פועלים בדרך שמביאה לתוצאות ומסיימים את המשימות שהם מתחייבים אליהן.

נטייה ושיאפה לצמיחה ויגידול: הם מכוונים כלפי התפתחות מתמדת, למידה ושיפור עצמי.

הבנה ברמה התעלותי והמשמעותית: יש להם תחושה של משמעות ומטרה גבוהה יותר בחיים, החורגת מצרכים אישיים צרים.

האופי והיושרה של אדם בהיותו מענטש הוא גורם קריטי יותר להצלחה מאשר כישורו, אינטליגנציה או יכולת כלשהו. אנשים בעלי יושרה הם אלה שבסופו של דבר מצליחים לשגשג, בעוד שאלה שחסרה להם יושרה עלולים להיכשל, גם אם הם מוכשרים מאוד, כי הדאגה המתמדת של שימור האיזון לו מאפשרת להם להתעלות מעל עצמם. השפעה חינוכית – ובקמ יספידו אותנו?

מדהים לראות שעיקר הספדיו של האדם הוא על היותו מענטש. אנשים יציגו את אורחות הנפטר מעוררי השראה בכך שהתעלה על עצמו, למרות

השיאפה האנושית לאיזון
מעצם היותנו נבראים, אנו שואפים לאיזון. חז"ל כינו זאת יותר מהשגל רוצה לניקוק הפרה רוצה להניק, כלומר ככל שאנחנו מקבלים אנו שואפים גם לתת, באותה מידה ככל שאנחנו נוהגים במצב חרדתי שמא יעשקו אותנו, באותה מידה התודעה גורמת לנו לחשוב על האחר הנצרך לנו שהוא מעוניין לעשוק אותנו. כל נברא לא יכול להיות מאושר אלא מסופק. כלומר: את הדברים שמשופקים לנו אנו יכולים לספק הלאה, וככל שאנחנו לא מסופקים יקשה עלינו לספק אותו לאחר. כדי שנחיה באושר, זה מצב ערכי שיתכן רק במצב בו אנחנו נוהגים בעצמנו יותר מהמסופק לנו, שאז אנחנו מתמלאים רוחנית ועם ההסדרה המדויקת של אושר. אם אנחנו מבינים את הרעיון של אושר, ברור לנו שאף אחד לא יכול עשות אותנו מאושרים אלא לא אנחנו בעצמנו. ובה' מותר האדם מכל הברואים.

ההבדלים בין דרך ארץ למענטש

כדי שנבין את ההבדל המהותי, נסבר את אזני הקוראים במושג פחות מוכר ששמו אינטליגנטי (בעברית: יושרה, היגיון, שלמות מוסרית) מתייחסת לתכונה של אדם שפועל באופן עקבי עם אמונתו עקרונותיו וערכיו המוסריים. ובשפה שלנו מענטש. "דרך ארץ" במקורות כוללת מגוון רחב של משמעויות: נורמות ונימוסים או מלאכה.

ההבחנה נובעת מהרעיון ש"דרך ארץ" היא בראש ובראשונה סט של נורמות והליכות חברתיות החיוניות לחיים תקינים, בעוד ש"מענטש" הוא רמה עמוקה יותר של אופי ומוסריות, המכילה בתוכה את "דרך הארץ" אך מוסיפה עליה אינטגרטיב – יושרה פנימית, אחריות אישית ואותנטיות.

אפשר לראות את זה כמעגלים: "דרך ארץ" הוא המעגל החיצוני של התנהגות תרבותית ומנומסת. "מענטש" הוא המעגל הפנימי יותר, הליבה של האופי האנושי המוסרי, המכבד את הכללים החיצוניים אך מונע מכוח פנימי.

לכן, ייתכן שמישהו יהיה בעל "דרך ארץ" (נהג בנימוס, יכבד את הזולת) אך עדיין לא יהיה "מענטש" במלוא מובן המילה (מפשל). הוא אינו שורר כלפי חוץ אך פועל בחוסר יושרה כשאיש אינו רואה). לעומת זאת, אדם שהוא "מענטש" בהכרח יפגין גם "דרך ארץ", שכן

משמיה להחידושי הר"ם אומרים, ששאל פעם את תלמידיו 'איזה שם ראוי לטוב ששלישן שלפנין' והשבונו: שהרי השבת שלפנין את הפסח וזהה לכינוי מיוחד - "השבת הגדול" [יש שבת סליחות ושבת שובה] ומן הראוי לנהוג כך אף בשבת שלפני חג מתן תורה. והשיב: "מכיוון שנאמר 'דרך ארץ קדמה לתורה', ראיה שבת זו לשם 'שבת דרך ארץ'. על כן אמינו לפעלא טבא גם אנו להתעסק בעניין זה שבאמצעותנו נגלה מהו משמעותו בהכנה לקראת קבלת התורה.

המושג דרך ארץ מתקבל בלב כולנו כמושג חובה שחייב להיות אצל כל אדם באשר הוא זה לא דווקא יהודי, אולי לו למי שלא ניתן בדבר זה. אך המושג של להיות מענטש מצטייר בעינינו כמושג מדף שאינו חובה, וראיה היא רק לאלו שרוצים להיות טובים אדירים, או אלה שממש משמעים להם ורוצים לפעול על תקן של המתנדבים בעם, או בעגה צינית כזה שמגלם בתוכו אנשים מסכנים, אלה שמוכיחים לשים את עצמם למרמס תחת כפות וגלי אנשים שישתעשעו מהמענטשיות שלהם וינצלו אותם עם תום. ובכן בהעמקה נצטרך לנחל דרך ארץ הוא בודאי ערך שלא ניתן לוותר עליו כמאמר חז"ל. אם אין דרך ארץ אין תורה, אבל להיות מענטש הוא חובה לא פחות, כי זהו בתמצית קניי התורה. שמוגלם במילה אחת ששמו 'מענטש'.

ולמה נקרא שמו מענטש?

דבר מעניין שמאז ומתמיד ילדים גדלים על המשפט "תהיה מענטש" גם אלה שהם לא דוברי יידיש, זוהי מילה קסם אוניברסלית קוד של התנהגות טובה בשמו מענטש, ובכן מקור הדברים מגיע מבית מדרשו של הבעש"ט ותלמידיו שפירשו את המילים 'נעשה אדם' שהקב"ה אומר לכל אדם "לאמרי צוזאמען מאכן אימענטש" – ביחד איתן נעשה ממש מענטש. האדם בשונה מכל חיה ובהמה שמוצא הראשון ללידתו הוא כבר מושלם, אולי אחר קטן בממדיו בהתחלה וגדל גופנית אבל אינו שהוא נולד כך הוא מת, הוא כביכול מוצר מופלא כשלעצמו בלי קשר לאחרים. לא כן הוא אדם מארץ יצירתו של הבורא שנוזק להשלים את עצמו, ביחס אל האחרים. ולכן רוחה המילה 'מענטש' כשונתה אדם ערכי ששם כמה צעדים להשלמת קומתו הרוחנית.

לתגובות, וקבלת המאמר המורחב: ar3107200@gmail.com

עטרת פז

מחשבת המוסר

הרב יצחק רייך ♦

עיקר נתינת התורה לישראל הוא כדי שישמו בטחונם בה'

כתב הגר"א בביאורו למשלי "עיקר נתינת התורה לישראל הוא כדי שישמו בטחונם בה", כי עיקר הכל הוא הבטחון השלם. והוא כלל כל המצוות!

התורה ניתנה דווקא לאוכלי המן – לדור שהנהגתו הייתה ניסית – כדי ללמדנו שעבודת ה' צריכה להיעשות מתוך בטחון מוחלט בו, תוך הכרה שאין העולם מתנהל על פי טבע, אלא הכל בהשגחתו יתברך. מוסרית מתן התורה הייתה גילוי שם ה' – הנהגה שלמעלה מדרך הטבע. אמנם נראה כאילו יש מהלך טבעי בעולם, אך באמת הכל מושג ביד ה', וכל מה שנראה טבעי – אינו אלא לבוש חיצוני להשגחה האלוהית.

כדי להשריש תודעה זו, הקב"ה בחר בעם ישראל – שהנהגתו תהיה גלויה ולא על פי טבע. בכך יכירו כל באי עולם שיש בורא שמנהיג את עולמו בהשגחה תמידית ומוחית את הברירה בכל עת. כך למשל, נאמר לאברהם: "צא מאטצגוניות שלך" – כלומר, אינך כפוף למזל ולמערכת הכוכבים. אברהם ושרה, שהיו עקרים על פי טבע, זכו בפרי בטן שלא כדרך הטבע. כך גם תחילת האומה הישראלית – ביציאת מצרים – הייתה רצופה ניסים: עשר המכות, קריעת ים סוף, המן, הבהר, ענני הכבוד ויתר הניסים במדבר. כל אלו שיקפו הנהגה על-טבעית.

גם בארץ ישראל ממשיכה הנהגה המיוחדת – "אשר אשר עיני ה' אלוך בך", ובהמשך בבית המקדש – שם התרחשו עשרה ניסים תדיר. הכל משום שעיקר התפקיד של עם ישראל הוא גילוי שכינתו בעולם: "אני ה' אלוך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" – מצוות עשה להאמין שיש אלוה אחד, שהוא המצוי הראשון, והכל נעשה ברוצנו. יציאת מצרים נועדה ללמד על מציאותו והשגחתו, ונתינת התורה – לתת צורת חיים שלא כפי הטבע לחזק אמונה זו.

עם ישראל אמר "נעשה ונשמע" – נכונות לכתוב אחרי ה' בעיניים עצומות, עצומות, כל נדרש האדם – אלוך עשה את האדם ישר, והמה ביקש חשבונות רוחיים? (קהלת ז, טז). בטחא אדם הראשון, התקלקלה השורה ועל כל בחר ה' בעמו כדי לתקן את העולם – "תמים תהיה עם ה' אלוך". בתרגום אונקלוס לפסוק "עם נבל ולא חכם" (דברים לב, ו) – נאמר: "עמא דקבילו אורייא ולא חכמו". שבת אחת לעם ישראל שקיימה תורה בלי חקירות, בלי שאלות, מתמונה. כפי שכותב בליקום – כי היו הרבה עובדי ע"ז בזמן ההוא והיו יכולים לכפור בכל הניסים שעשה משה עמהם כי על ידי שטותו "תחממות" וחקירות פילוסופיות מוצאים פירות מדומות להכל. אבל זו הייתה מעלמה של ישראל שהלכה בתמימות.

הרמח"ל כותב ב"דרך עץ החיים" ששתי עבודות יסודיות נדרשות לאדם כדי להיטהר ולהמליך את השכינה: התמימות והחיוניות. דוד המלך אמר: "ואני בתומי אלך – פדני וחנני", כי רק בכך התמימות אפשר להיאגל מבלי הגוף וקרבנות לסטרא אחרא. התמימות מחשבת קדושה. וזהו הבטחון בה' שמשיך אליו יתנו וימסיר דאגות לבו, כי בתמימות הולך עם ה' ולא מתחקה אחר תעודות ולא דואג דאגת מחור ולא מביט בעיניו אל העתיד כי עיניו אל ה' אלוך עד שיוחננו בכל שטחי החיים. והו עיקר נתינת התורה.

לעטר פתורא

דרושים נאים לפרשת השבוע

הרב נדב מגד ♦

'תנו עז לאלוקים'

איתא בגמ' שבת פח. דרש רבי סימא בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השתר לכל אחד אחד מיראלי קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מהו ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקו ע"כ. וידוע להקשות אמאי הוצרך למהא ועשרים ריבוא מלאכים לפרקם בעוד שמחילה היה סני בששים ריבוא, ולמה הכפיל מספרם.

ונראה הכוונה בזה, ע"פ הא דאיתא בספרי (פרשת ברכה פסיקא ב') דסיבב הקב"ה התורה לא האומות וסאלוהו מאי כתיב בה, אמר לא תרצח לא תגנוב וכי' ולכן סירבו לקבלה. והקשה המ"א (שמן ששן על ליקוט שמעוני יתרו רפ') ומה התועלת בכך שלא קיבלו התורה והרי בלאו הכי מצווים בלא תרצח ולא תגנוב מצד שבע מצות בלב נח. והביאור בזה ע"פ הא דאיתא ביצה כה: תנא משמיה דרבי מאיר מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שני ענין, ופי' המהרש"א דניתנה התורה הנקראת עז כדאיתא בגמ' ובחסין קטז. דאמר בלע"ה עז לעמו יתן, והיא מתתש כחן ועוזותן של ישראל. ונראה להוסיף על דברי, דהרי ידוע כי ע"י עשיית התורה מתקן הגשמיים שבו ובה נותן כח בפעולה כמ"ש בנפש החיים (שער א פ"ג) דומ"ש תנו עז לאלוקים, ולהנ"ל יש להוסיף דע"י שעוסקין בתורה הנקראת עז' מתישין עזותן ונותנים כח בפעולה של מעלה בבחינת תנו עז לאלוקים, דהינו כי ע"י קבלת התורה נחתדש הכח אצל כלל ישראל לתקן העזות שבהם ולהפוך אותה לתח ורוחני.

ובזה חלוק ביסוד ציווי הבין מהיודי, דהיהודי מצווה לתקן השרוש הרע מתוכו מכח ציווי התורה ולהפך הגשמיים שבו לרוחניות מה שאין כן הבין אינו מצוה אלא על המעשה האיסור גרידא ולכן לא רצו האומות לקבל התורה כדי לא להתחייב לעקור הרע שבתוכם. ונראה זה הביאור בהא דאיתא פסחים סח: מה' ר"א ור"ה האם כולו לה' או כלם, או חציו לה' חציו כלם, ואמר רבי אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי כלם מאי טעמא יום שניתנה בו תורה הוא, וקשה, דאין לך יום שכולו לה' גדול מזה. אלא ודאי דאדרבא, דיום שניתנה בו תורה שיהיה א"כ כלל ישראל, וינאמת נחתדש בהם כח לתקן העזות שבהם ולתקן גופם והגשמי והעז ולהפכו לרוחני, א"כ ודאי מורו בו דבעי נמי 'לכם' דהרי בו גופא נחתדש הכח להפוך את ה'לכם' ל'לה', דעך קבלת התורה באמת היא הרוחנית והעזות היא עניינים נפרדים אבל לאחר ההוא יומא הרי נאחדו ונתהוו לאחד, דע"י התורה הרוחנית מתקן גופו הגשמי, וכנ"ל.

ונראה דזו גופא טענת משה רבי' למלאכים (שבת פח): כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכים לשבת, משא ומתן יש בניכם, אב ואם יש לכם וכי', כי עיקר שלמות התורה היא שעי' נעושים מה שכתוב בה בשמות הגשמיים שבו וכל עוד היא אצל המלאכים חסרה בשלמותה, וצורך גבוה הוא זה, דע"י שיקבלו ישראל התורה כביכול יתחדש בה שלמותה ותכליתיה תגיע על נכון. ובהו יתיישב מה שהעיר הגרש"א זצ"ל (ישורון ט"ז ע"י תנא), דכל ה' אדשים בגמ' שם, מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר, שהיה מצוי כשכאשר אנשים צצים על חפץ כל הדוא למי הוא שייך, כשאר האחד יוכיח לשני כי הוא שייך לו האם יתן לו השני מתנתו. אמנם דברינו ראי כיון שהוכיח משה כי חסר בשלמות התורה כל עוד שהיא בה המלאכים וא"כ צורך גבוה הוא, מובן שפיר אמרנו לו מתנות כי לא הוכיח משה בעלותו עליה אלא כי זהו מקומה הראוי, והבן, אפשר שכלן הוצרך לכפול המלאכים לפרק הכתרים. ומתחילה לכל לתת כל מלאך ב' כתרים לכל אחד ואחד, אמנם אחר שיקבלו האחד הרי נחתדש חלק נוסף שלה היא אצל המלאכים, שהגיעה לתכליתה כנ"ל, לכן הוצרך למלאך נוסף לכל אחד ואחד ליטול את מה שנחתדש שם בתנתינה.

עטרת המקרא

באורים בפרשה בדרך הפשט

• הרב מנחם כץ •

בראשית - בשביל התורה ובשביל ישראל

דכתיב לא ימוש ספר התורה הזה מפיו. נמצא ד"פיהו" שהוא "פיו" ו"פיה", תפקידו לחבר ולקיים שמים וארץ, שלא תשאר התורה "ספר הוה" כספר חתום, אלא לא ימוש מפיו.
ב. בזבחים קטז. שניתנה חוקי לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתו רעדה בהיכליהן ואמרו שירה כו', נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו שמא מבול בא לעולם כו', אמר להם, חמדה טובה יש לו בבית גזיזו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, וביקש ליתנה לבניו, שנאמר ה' עוז לעמו יתן, מיד פתחו כולם ואמרו: ה' יברך את עמו בשלום. והיינו שמלכי האומות סברו שמא מבול בא לעולם, כמו שלא היה קיום לעשרה מאמרות לאחר עשרה דורות מאדם עד נח. והשיב להם בלעם, אדארבא, לאחר עשרה דורות מנח ועד אברהם (שהוא תחילת תרי אלפי תורה), נעשה שלום בעולם, ומסתמיית הבריאה כולה.
ג. ובעיקר דרשת רז"ל, בראשית בשביל תורה ובשביל ישראל, יש להעיר דרמון כן בתבית "ראשית", תורה שהיא מאלף עד תיו, וישר שורש ישראל.

א. עה"פ יום הששי, דרשו רז"ל (שבת פה). מלמד שהתנה הקב"ה תנאי עם מעשה בראשית, אם ישראל מקבילי את התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתהו ובהו. נמצא דמתן תורה הוא גמר מעשה בראשית. ומעשה בראשית שנבראו בעשרה מאמרות, הושלמו ונעשו עשרה דיברות, כי דיבור ענינו דיבור מופנה לזולת, ודיבור דו צדדי (ו"בראשית" מלבד היותו בשביל, הוא גם "על ידי" ראשית הושלמו שמים וארץ). זהו שאמרו (סנהדרין טז), כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, שנאמר או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי. וכפל ענין השלום, הואיל והשלום הוא דו צדדי, דהיינו שלום מצד הקב"ה נותן התורה, ומצד ישראל מקבלי התורה, ושם, וכאילו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה, נמצא ואשם דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ. ואף מגין על כל העולם כולו כו'. כי לולא בריתי יומם ולילא חקוקת שמים וארץ לא שמתי, ורק ע"י עסק התורה יש קיום וחיותו לשמים וארץ. ושם איתא עוד עה"פ, אדם לעמל יולד, כי אכף עליו פיהו, הוי אומר לעמל פה, ולעמל תורה,

עטרת הפסידים

ממשנת החסידות על פרשת השבוע

• הרב אברהם יצחק כהן •

"תניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתות כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ראש השנה. מאי עטמא? אמר אביי, ואיתניחא ריש לקיש: כדי שכלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשה תורה- איכא כדי שיתחיל שנה וקללותיה. אלא שבתות כהנים- אטו עצרת ראש השנה היא? אין, עצרת נמי ראש השנה היא, דתנן: ובעצרת על פירות האילן". (מגילה י"א.)

נמצאנו למדים שראש השנה הינו יום הדין. וכעין הדברים הללו הובאו להדיא בספר הקדוש "שני לוחות הברית" בזה הלשון: "והשמחה אשר שמח בחד (השבועות) תהיה שמחה ורחמיית הודות והלל להשם יתברך שנתן לנו התורה מתעורר מאוד בלבו להתקדש ולתקן מעשיו ולהיות מוכתר בכתר תורה לקיים והגית בו יומם ולילה, כי היום הקדוש הזה הוא יומא דדינא. וזה לשון תולעת יצחק קיד"ן ז"ח, ודע כי כמו שבארש השנה רצה הקדוש ברוך הוא להשגיח ולדרוש מעשה בני אדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה לחידוש העולם. וכמו שתקנו לומר זה היום תחלת מעשיך כדברי רבי אליעזר שאמר בשבטיו נברא העולם, כי רצח ביום מתן תורה, שהוא מורה על חידוש העולם להשגיח ולדרוש על מעשה העולם ולדון על פירות האילן, אדאיתא בפרק קמא דראש השנה (טז. א.), בארבע פרקים העולם נידון וכו', בעצרת על פירות האילן, וכבר ביארנו כי הפירות והם הם הנשמות המרותא מילאנו של הקדוש ברוך הן. והעולם נידון ביום זה על התורה שנתנה לו בשבטו עצמם ממנה, והוא אומר על פירות האילן כלא השלימים בתורה ובמצות כראוי. עלה"ק לענייננו עיי"ש עוד.

ורבותינו הקדושים מאויר החסידות ז"יע הדגישו והבהירו את עומק העניין שבחג השבועות. היום הדין הינו על מהות עצמיות וחיות האדם, דין עיקרי ושושרי, לא רק על דברים חיצוניים כפינותו ומזונו כי אם על מהותו וחיותו.

כידוע הזה אמרתנו בקודש של הרה"ק רבי ברוך מעטביזוב ז"יע אשר מתאריך יותר מן הדין בתח השבועות מאשר הדין בראש השנה כי 'ראש השנה איז א קולטיש - בילקע ארויף, א קולטיש-בילקע אראפ, אבער בשעות איז דאן ראס דאן אליין' (= ראש השנה הדיין הוא

על 'בילקע' להמית פחות או להחיות יותר, אבל בשבועות הדין הוא על הדבר עצמו - עצמיות ושושר הבנין). (דיל ספח"ק דברי לשום הובא באש החסידות, ממנו שאבנו הרבה ממאמרינו: משפת עין קדושה' ה' רבינו ברוך אור עולם נכד הבעש"ט, שהיה אומר שהוא מתראש בשבועות יותר מראש השנה, כי בראש השנה העיקר מהממשש והדין על הנשמות, אבל שבועות אמר רז"ל ועצרת על פירות האילן ופרש בהה"ק כי נשמות ישראל").

והא לך לשון הרה"ק בעל השם משמואל מוסכתשוב ז"יע בתנ"י כאשר נמצאר עניין השפעות ימים טובים, וז"ל: "ויר"ט הוא בחג"י ברוח, עיי"ט הוא המשתכל כל השפעות טובות לישראל, ועי"כ מעורר בהם גם בחי' דין, בפסח על התבואה וכו'. ונראה ששלשת המעודים הם משפיעים בישראל בני חיי' זמיוני, פסח מזוני ועל כן בפסח דנין על התבואה, עצרת חיי ואז ניתנה התורה עץ חיים ודנין על פירות האילן ורומז לחיי האדם כי האדם עץ השדה, סוכות הוא אימא מסככת על בנין וכן סוכה גימטריא שני השמות והבן, עלכה"ק לענייננו.

והרבה האריכו בספרים הקדושים, ספרי החסידות כל נביא מתנבא בסגנון שלו הצד השוה בכלם שמכוונים לאותו יסוד ושושר, וכל ניזול כרוכלא לצטט כל לשונות של זהב של ובותינו וכמראה מקום הו לו מקצת שבמכתב.

יסוד הדברים מבוסס על מה שביארו בספרי של צדיקים כי בכל מועד חוזר הדבר לשורשו ומתעורר שוב אותן התעוררות והשפעות שהיו במעמד עצמו כנודע מספח"ק קדושת לוי, מאור עניינם ושושר ספח"ק, וז"ל הרה"ק המהר"ק עניינם בתנ"י בדרוש לחנוכה: "בשבועות מקבל כל האדם את התורה דהיינו שבאיה שכל קלך לעבוד את האש באותה שנה".

בספח"ק אור המאיר כתב בהי"ל: "בחג השבועות חוזר

עטרות ודיבון

תחקירים בפרשת השבוע

• הרב נתנאל קצבורג •

הנה בעניין לימוד תורה ועשיית המצוות שלא לשמה מצינו כמה מאמרים ודחי' הנוטים לכאן ולכאן והראשונים פירשו באופנים שונים ונבאו בקצירת האומר.

בגמ' ברכות יז. מרגלא בפומיה דרבא, תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים: שלא יהא אדם קורא ושונה ובויעט באביו ובאמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, שנאמר: ואישית חכמה יראה ה' שכל טוב לכל עושיהם. לעושים לא נאמר אלא לעושיהם - לעושים לשמה, ולא לעושים שלא לשמה. וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא.

ובגמ' פסחים י, רבא רמי, כתבי כז גזל עד שמים חסדן וכתבי כי גדל מעל שמים חסדן, הא כיצד, כאן בעושיין לשמה וכאן בעושיין שלא לשמה. ומכרז יהודה, דאמר רב יהודה אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. ופרש"י, עושיין לשמה מעל שמים, ושלא לשמה עד לשמים, דמצוה מיהא קא עביד כדרב יהודה.

והקשו הראשונים דדברי רבא סתרי אהדדי, דבברכות קאמר העושה שלא לשמה טוב לו שלא נברא, ובפסחים קאמר דמצוה מיהא קעביד. וכתב רש"י בברכות, העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, פירוש, שאינו לומד כדי לקיים אלא לקנטר. דבפרק מקום שנהנו (פסחים ג:) אמרינן, רבא רמי כתיב עד שמים חסדן וכתבי מעל השמים, כאן בעוסק שלא לשמה כו', והתם איירי במקיים כדי שיכבדוהו, וכן שמעע בירושלמי דמפיקין, וכן כתבו תוס' בברכות ובפסחים שם. ובסוטה כב: מבואר בתוס' יותר, דכיון שאינו לומד על מנת לקיים מילא נמצא שהוא שומעין חטא על פשע, שעתה שגגות נעשו לו וזונות שאע"פ שידע ששויב לו מנע מכל תאות ליבו. והיינו, דמיידי באדם שלומד ואינו מקיים, ולכן נוח לו שלא נברא. ולכאורה הכוונה בדברי רש"י ותוס' דעיקר הדבר תלוי בקיום, דאם מקיים מה שלומד איז אע"פ שאין כוונתו טהורה הרי הוא בכלל הלומד שלא לשמה ששכרו גדול ואפילו אם כוונתו לשם כבוד. ורק באינו מקיים, וכל לימודו אינו אלא כדי להתגדל על חבריו או לקנטרם, בזה נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו. וכן מבואר להדיא בשו"ע הרב בהל' ת"ת פ"ד ה"ג, דגם הלומד לשם כבוד הוא בכלל העוסקים שלא לשמה, ולא נאמר בו שמוטב לו שתהפך שלייתו על פניו.

ובגמ' יומא עב. אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב וזאת התורה אשר שם משה, זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם מיתה. והיינו דאמר רבא, דאומן כל סמא דחייא, דלא אומן לה סמא דמותא. ופירש שם הריטב"א, פירוש, שנתאו שונה להתגדל ולהתגדיר וכדאמרינן עלה בפרק הקודא נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו, והא דאמרינן לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, התם בשעושה מיראה, וכ"ה גם בתוס' הרא"ש שם, האי שלא לשמה דהתם מיידי שאינו עושה כל כך מאהבה בלא מיראת פורענות או לקבל שכר, והכא מיידי שאינו לומד אלא להתגדיר ולקנטר חבריו וגם אינו מקיים. ונראה לכוון דבריהם עם דברי רש"י ותוס' בהל' ת"ת, דכל זמן שהוא מקיים אע"פ שהוא רק מיראה או לקיבל שכר ואפילו אם עושה כדי שיכבדוהו חבריו (שהוא רש"י בירכות), הרי הוא בלא סמא דחיי, ומה שכתב הריטב"א (שהוא שונה להתגדל ולהתגדיר הוי סמא דמותא המכוון בדבריו הוא שאינו מקיים ולימודו רק להתגדיר (והארכיח) על שמום דבספר יסוד העבודה נקט דלעלת הריטב"א אסור ללמוד לשם כבוד ולעז"ז אין זה מוכרח).

והנה במשנה באבות פ"ד מ"ה, רבי צדוק אומר אל תעשה עטרה להתגדל לשם ולא קידום לחפור בהם וכן היה הלל אמור ויחשמש בתגא חליף אל למדת כל הנהגה מדברי תורה נוטל חיינו מן העולם. והרמב"ם העתיק דברי המשנה בהלכות ת"ת פ"ג ה"ו. והקשו המפרשים דכאן משמע שאסור ללמוד תורה לשם כבוד ולא כמו שכתבו רש"י ותוס'.

ובשו"ע הרב הל' ת"ת פ"ד דין יז כתב, ואע"פ מי שאין בו יראת שמים לדבר לשמה אלא להתגדל או להתפרנס, מוטב שיעסוק בתורה שלא לשמה שיתבטל יפירוש כי מתוך שלא לשמה יבא לשמה. והיינו דאע"פ שיש איבוד בדרב מ"מ הא עדיף ממה שלא לימוד, והנה אם ננקוט כדבריו לכאורה אודא כל קושיית הראשונים הנוכרת לעיל שהקשו מהמי' בברכות על הגמ' בפסחים, ולדבריו יש לומר דנהי דנוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ממה מקום יעסוק בתורה שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה. ובאמת שכן קט המהר"ל בדרך חיים על המשנה הג"ל דקושיית הראשונים מעיקרא ליתא (ולדבריו לכאורה יוצא תומא), וכל לימוד לשם טובה נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו אלא דאע"פ אמור בחכמים יעסוק בתורה שלא לשמה. ואפשר שטעמם זה מיאנו בזה הראשונים, משום דהה פשיטא להו דגם הלומד שלא לשמה דבר שכוו רב, וכמו שהאריך בזה הנפה"ח בפרקים שם).

אמנם מהם שהקשו כי הראשונים, על כרחך דסבירא להו דמה שאמרו יעסוק האדם בתורה שלא לשמה הוא היתר גמור ואין בזה שום איסור' דאמרתן דרעמיהו משום דס"ל דאם היה דבבר איסור לא היינו אומרים על דבר איסור ומשום שלא לשמה (וכמו לעוסק בתורה כי יזכזכז לחיי עולם הבא שהוא היתר גמור אע"פ שהוא שלא לשמה, וממה שפירשו דמיידי גם בעוסק לשם כבוד משמע דהוא היתר גמור.

והנה בלשון הגר"ז יש לדקדק שכתב, מי שאין בו יראת שמים לדבר לשמם אלא להתגדל או להתפרנס, ומשמע דמיידי שבאמת היה ברצונו ללמוד תורה לשמה, אלא שאין בו יראת שמים לדבר לשמם ונזקק לתתובלה של שלא לשמה, ובהו שרי לעשות כן הואיל ותתחבולו זו נכונה היא, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

ולפ"י זו ליישב ולומר, דמה שכתבו רש"י ותוס' דלומד על מנת שיכבדוהו היינו באופן שכוונתו הכבוד היא בגדר שו"ע בעניין החתימה ומה שאמרה המשנה אל תעשה עטרה להתגדל בהם זהו במי שעיקר כוונתו היא להתגדל ואין כוונתו כלל לבוא לידי תורה לשמה.

וכן כתב הגר"ח בנפש החיים, וגם כי באמת במעט בלתי אפשר לבא תיכף בתחילת בקיעית לימודו למדרגת לשמה כראוי. כי העסק בתורה לא לשמה אלא למדרגה שמתוך כך יוכל לבא למדרגת לשמה, ולכן גם לא אחוז לפניו יתברך, כמו שבלתי אפשר לעלות מהארץ לעליה לא דרך מדרגות השלם, ולזה אמרו לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה. אמרו לעולם ר"ל בקביעות. היינו שבתחלת לימודו אינו מחויב רק שילמוד בקביעות תמיד ומה ולילא, ואף אם לפעמים ודאם יפול במחשבתו איזה מניה לגמיה לשום גזיאות וכבוד וכיוצא. עי"כ לא ישיים לב לפורש אל התפרוזה ממה שכתב זה ח"ה, אלא אדרבה יתחזק מאד בעסק התורה ויהא נכון לבו בטוח שודאי יבא מתוך כך למדרגת לשמה. וכן הוא ו"כ בענין המצות עד"י. ומי שימלאו לבו לבזות והתשפיל ח"ו את העוסק בתורה ומצות אף שלא לשמה, לא יקע ויהי ליתן את הדין ח"ו.

עטרת צדיקים

עיון במעשי הצדיקים לרגל יומא דהילולא

הרב משה רויטמן •

רבותהון דישראל

אשכנחיה דרבינו הבעל שם טוב הקדוש זי"ע - חג השבועות תק"ך

שפע רב ואך טוב לישראל, כן גם לאחר פטירתו, הפך ציון המציאות של קודש הקדשים למקום תפילה לרבים, ומכל קצווי המדינות היו נהגים להשתטח על הציון הקדוש, ורבים היו תולים ישועתם בתפילה שהתפללו במקום הקדוש הזה, ועד עצם היום הזה, רבים הם הפוקדים את הציון הקדוש ורבים נושעי בזכות הצדיק הטמון בו. תלמידו הגדול המגיד הרה"ק הרב ר' בער ממעורט זי"ע, הוכתר למלא את מקום רבינו בהנהגת עדת החסידות, ויחד עם שישים הגיבורים אנשי השם, תלמידיו הקדושים של רבינו שהיו למאורות, המשיכו להפיץ מעיינותיו חוצה, ולהציל את הדורות הירודים של 'עקבתא דמשיחא', על ידי תורת החסידות של רבינו. ומוסיה לפולין, ומפולין להונגריה, עד שהיה כל הגולה כמדורת אש - אש להבת שלהבת של עבודת ה' מתוך אהבה, ערגה וכיסופין, על פי הדברים אשר גילה רבינו, לאורו נסע ונלך עד כי יבוא שילה ולו יקהת עמים, בקרוב בימינו אמן.

תורת החסידות, שגילה אותו צדיק בעל ההילולא זי"ע, חלק מחלקי התורה הוא, שנתלה רק בדור האחרון, כהנהגה לקראת ימות המשיח והתיקון השלם. בחג השבועות, חג מתן תורתנו, יומא דהילולא דרבינו, מאור עינינו, כי היום נחתקו גם בקבלת חלקה של התורה, תורתנו מגן לנו, היא מאחזת עינינו, הוא ימליץ טוב בעדינו, וזכותו תגן עלינו, אמן ואמן.

הרב (נפטר יום א' דשבועות, שהוא יום ד', שנת תק"ך לפ"ק). ועדיין, אלו ששבעת הימים, השיב את נשמתו פטירת רבינו היה ביום השני של חג, יש להם על מה שיסמכו, על פי הכתוב בספר 'נפלאות הצדיקים' (ספאליא): "לפני הפטירה אמר הבעש"ט הקדוש, כי ביום א' דשבועות יהא נראה כאילו הסתלק מן העולם, אך פטירתו מן העולם לא יהא באותה שעה, וסימן לדבר בשבעת פטירתו מן העולם יעצרו באותו רגע כל השעונים בעיר מעיזבו. ובהגיע יום א' דשבועות נעצמו עיניו, ונראה כאילו אינו עוד בעולם, ולא היה בו שום סימן של חיות, ועדיין לא נעצרו השעונים, ורק ביום ב' דשבועות בשעת חצות נעצרו כל השעונים בעיר מעיזבו ויהי לפלא, ואז ידעו כי בשעה זו נסתלק להיכלו במרום. ומה נולד המחלוקת באיזה יום נפטר הבעש"ט ה', וזקני הקדוש מקאמארא זי"ע כתוב שנסתלק ביום א' דשבועות, ואכן הייתה אצלו הסתלקות החיות ביום זה, אך נתקטר לחי' עמלן ביום ב' דשבועות, ואין אנו יודעים ומשיגים ענין זה לבאר עומק הדבר".

לפי חלקי פטירתו, עוד כלל יום טוב שני של חג, ליוו יהודי מעיזבו את רבינו למנוחת עולמים, בראש בני המשפחה ותלמידיו הגדולים. רבינו נטמן אחר כבוד בבית העלמין העתיק בעיר, על פי צוואתו, נכרה בקרוב מימין לציונו של הצדיק הקדוש רבי לייבוש זי"ע, אשר נמנה על תלמידיו הנאמנים ונסתלק כשנתיים לפניו. כאשר היה באמנה אתו בחי חיותו, להשיפיע

של דוד מלך ישראל ע"ה, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש. רבינו הגדול והקדוש אור שבעת הימים, השיב את נשמתו הטהרה ליצירה ונסתלק לגניז מרומים. והיו המילים האחרונות שנשמעו מפה קדשו, מזעזעים את ליבם של התלמידים שעמדו סביב למיטתו, הוא התבטא בלשון הכתוב: "אל תבואי רגל גאון" (תהלים לו יב), וכך פירשו תלמידיו הקדושים את הדבר, כי כאשר סיים רבינו את מסכת חייו עלי אדמות, בה הצליח למלא את תפקידו הרם, להאיר את חשכת הגלות באור תורתו הבהיר, אורה של החסידות, התחנן בכל כוחו שלא ליפול משום כך לידי גאון, אף לא לרגע אחד ואחרון.

כרבים מפריטי חייו של רבינו, שחילוקי דעות שלטו בהם, כן גם היה בנוגע ליום פטירתו. הכל מודים כי בעצרת נסתלק רבינו, אלא שנחלקו באיזה יום בעצרת, הראשון או השני. ואולם בשנת תשל"ב, התגלה טופס נדיר של סידור הארז"ל, הכתוב בכתב יד קדש של הרה"ק רבי אברהם שמשון הכהן מראשקוב זי"ע, בנו של הרה"ק רבי יעקב יוסף הכהן מפולנא זי"ע, בעל ה'תולדות יעקב יוסף' וזקן תלמידי רבינו. באותו סידור קדוש, בין הכוננות לברכת הכוהנים, נכתבה הערה כשבוה לאחר פטירת רבינו, ואנו שמעיה שהביא שם מרוב הקדוש, כתב התלמיד, ככאב אודות פטירת רבו בזה הלשון: "קבלה ממורי מהר"י ב"ש זלה"ה, שבע"ה" (שבועותיו)

לאחר חג הפסח של שנת תק"ך, נחרדו בני החברה קדישא, תלמידי מרן רבינו ישראל בעל-שם-טוב הקדוש זי"ע, כשנדע להם כי רבם הגדול לפל למכר ר"ל, הם הזעיקו למיטתו רופא מפורסם שיבוא לרפא את גופו הטהור. ואולם, לרוב יראת הכבוד, חששו להודיע לו לצדיק כי קראו לרופא. המשימה הנועזת, להודיע לרבינו על הרופא שזעזעה וזיכה חפץ הוא לבדוק, הוטלה על הרה"ק רבי דוד מאוסטרא זי"ע, מהארות שבתורה. בחרדת קודש פנה וסיר לרבינו כי הרופא עומד וממתין לעשות את מלאכתו. "מה לי ולרופא?!", נשמע קולו של רבינו והחריד את לבות הנוכחים, הם הבינו, כי אין חוליו את מלאך כחוליו של בשר ודם...

נוקפיה הימים, הגוף הקדוש מתייסר במחלה, אך דומה כי אין הדבר נוגע לנשמה הטהורה השוכנת בקברו, המהובנת ושושן למקור מחצבתה, להמשיך משם בעבודת הקדש, כמלאך מליץ יושר בעד כל עדת ישראל. על חולשתו הבהיר, התגבר רבינו בכוחות על-טבעיים, והמשיך לעבוד את עבודת קדשו, ובפרט את עבודת התפילה. וכל שחלפו הימים, הלכו ידיבוריו על אודות הסתלקות הממששת ובאה, ונעשו גלויים יותר וברורים יותר. רבינו אף הורה לתלמידיו ששהו משיחו לבד ידעו עיניו בעבורו בתפילות יותר מדי, שכן כבר נחתמה הגזירה וכל המאמצים לשווא יהיו. ויהי ביום חג השבועות תק"ך, כימא דהילולא

עטרת של שבליה

פלאות ופרפראות

הרב משה רויטמן •

עטרת זקנים

ליקוטים נפלאים מתורת רבוה"ק מדזיקוב זי"ע

לפרשת במדבר

סגולה מרבינו ה"אמרי נועם" זי"ע לבטל מחשבות שונאיו

אך את משה לוי לא תפקד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל (א. טו.). כתב רבינו הרה"ק רבי מאיר מדזיקוב זי"ע בספרו הק' אמרי נועם (בפרשתנו), כי התורה מייצגת לנו איך להינצל ממדינות הגוים אשר כל היום חושבים להרע לישראל ח"ו. והעצה היא, שעל ידי שבני ישראל יקדשו מחשבתם ומוחם במחשבות טהורות ובדביקות ה' ללא שום מחשבת פסול חלילה, אז או יוכלו להפך ולבטל מחשבות העמים, שלא תהיה תקומה נגד ישראל, וכאותה שאמרו (ע' קידושין נט, ב) מחשבה מוציאה מידי מחשבה, וזהו 'אך את משה לוי לא תפקד', - מלשון חסרון, והיינו, שלא יהיה שום חסרון במחשבה ובדביקות ה' הנרגז במילים 'מטה לוי', כי מטי"ה בגימטריא כח, אשר מורה על המחשבה מלאה, וכמו כן לוי הוא מלשון דביקות עד דך הפסוק (בראשית כט, לד) לווה אשתי אלי. ועל ידי יתקיים המשך הכתוב - 'אולי ראש לא תשא בתוך בני ישראל' - היינו, תהיה לעמים שום נשיאות ראש על בני ישראל, אלא ידבר עמים תחתיו ולאומים תחת רגליו.

אימתי ומה יש ללמוד מדרכי הצדיק?

ולא יבאו לראות פבלע את הקדש ונתנו (ד. כ). מאמר מופלא מובא בספר' דגל מחנה אפרים, בפרשתנו, וזה לשונו הק': "יש לומר הרמז בזה, על דרך שמעתי שם אמן" זלה"ה (ה"ה מרן רבינו הבעל שם טוב זי"ע, אשר יומא דהילוליה חל בחג השבועות), ויש לפעמים שבא אחד אצל הצדיק כדי ללמוד במשיגיו, והצדיק הוא לא בחינת קטנות, הוא מקבל ממנו כך, ולא ידע לאציק כדי ביה, וכמו שאירע שבא אחד אל הרב מהפורסם מהר"ן זלה"ה, וראה ששתה אז קאנוע בלילות ותפילין, ונסע לביתו והתחיל להגונם כן כזה. וזהו אזהרה 'אלא יבואו לראות' - היינו בשביל לראות את מעשיו ולקבלם תיכף - 'כבלע את הקודש' - היינו שיש לפעמים שהוא בזה, קטנות ונבלע אז הקדושה בו, ולכן 'מתו', היינו שפלו ממדרגתו, 'לא יבואו לקבל זמא', כי אם יראה זמן הגדלות ויקבל ממנו, והבן אז כי קצרה דעת השומעים ולא הבינו, ויש בזה דברים טובים, ואם ירצה ה', כשיחיה ה' אותי ואהיה ברא עדיף אפרש".

לחג השבועות

חג מתן תורתנו במוצאי שבת - סגולה מיוחדת

תורת ה' תמיהה משיבת נפש ענדת ה' נאמנה משיבת פתי (תהילים טו, ח). רבינו שליט"א אמר לפרש את הכתוב בטוב טעם, על פי מאמר חז"ל (תענית כ, ב): "אמר ריש לקיש נשמה יתירה ניתנה בו באדם בערב שבת, במוצאי שבת נטולין אותה ממנו, שנאמר שבת יונקש, כיון ששבת וי אבדה נפש". במוצאי שבת קודש נופלת הנשמה מאגרא רמא לביא דעמיקתא.

(הוספת העורך: ולכן מרחיבים בשמים כדי להשיב את הנפש, ואומרים 'הנה קל ישועתי' אבטל ולא אפחד' לעודת אל הרוח, גם שיר של פנעים 'יושב בסתר' אומרים בתפילה ערבת, כבדי שהנפיל הרוחנית היותה לא תגרום לנוזקים חלילה (מי השילוח, איברצא), ולכן דוד המלך ע"ה שימא להילוליה חל בחג השבועות - הסעודה שלו היא סעודת מלוח מלכה, כי הוא היה זה שדאג לנשברי לב ואת דכאי רוח השועי (עבודת יששכר, ובלורחו). אמנה, העצה המועילה ביותר היא להמשיך את הנשמה יתירה שתישאר בנו לכל ימות השבוע, על ידי ההתאמצות בעסק לימוד התורה, כי התלמיד חכם הוא הבחינת שבת וממשיך על עצמו אור קדושות יתירה לכל השבוע, וכמוכא בהרה קדושה (פרשת צו, כט, א) וז"ל: "ונפש תדלמית חכם אתקריאת שבת מלכתא, נפש יתירה דשבת, ועונג ידע נשמת חיים, ורוח שכלי, ואינון נשמה יתירה רוח יתירה, על נשמה ורוחא ונשפא דאיונון עדין, דשלטין בגופא דימיון דחול". וזהו המכונן בפסוק: 'תורת ה' תמיהה משיבת נפש', היינו שמשיבה את הנפש היתירה שניתנה בשבת שלא תתבד בימות החול.

רמזי הפלאות

בנועם דבריו.

וה' ליישב באופן זה, כי הלוה ידוע שעל ידי מידת הבטחון כשאדם בוטח בהש"ת בכל ליבו, נעשה מזה המתקת הדינים ונתהפכו כל הדינים לרחמים וחסדים, כמ"ש (תהלים כג י) 'והבוטח בד' חסד יסובבנו', וזה הפשט כאן 'אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרה', היינו, שמן הראוי היה באמת לקרוא לי בשם 'מרה', כי 'וד' ענה בי ושרי הרע לי, אולם אגיד לכם מדוע ממשיכים לקרוא לי בשם נעמי, זהו מהמתן מדת הבטחון שהיה לי, שעל ידי זה נתהפכו מעלי הדינים לרחמים.

וזאת נרמז בתבנית למה העולה בטחון, היינו שעל ידי 'למה' שהוא בטחון על ידי זה 'תקראנה לי נעמי'. כי כשנשטוריד ממספר תיבת מרה את מספר למה ישרא, נעמי, דהיינו שממרה שהי הדינים יתהפך לנעמי, היינו המתקת הדינים (כאמנם הלשון בפסוק הוא 'מרה' ולא 'מרה', כי נכתב במסורה א"ף כמורה ר"א. אולם עיין במדרש רות דבר א. וכן בזהר וכן בזהר חדש ובתיקון' בהרבה מקומות נכתב מרה' ולא 'עיי"ש).

רמזי מאכלי חלב

לתוך המאכל מותר לכתחילה. והנה בשעת קבלת התורה ששפסקה זוהמתו, לולא חטא העגל שאחריו, ע"כ בשעת קבלת התורה יצאו מכל הל"ט קלות. ולזה לא ניתנה התורה אלא לאוכלי המון, שהיה ג"כ בלא שום מלאכת אדם. ע"כ לרמז זה אוכלין מאכלי חלב דייקא, להראות אשר נזכר על ידי התורה להשפעת פורנסה בלי עמל ויגיעה בלי שום צורך עשיית מלאכה.

י"ל כי ביום הזה מקריבין מנחה חדשה, וחל"ב עולה מ', וז"ל ב"ש של חל"ב הוא ש"ס" כעולה ש"פ, ועם מ', עולה מנחה חדשה"ה. ולחבין מדוע נרמז ענין חלב במנחה חדשה, כי על ידי הקרבת שתי הלחם עם כבשים היה נשפע שפע לישראל כמו התינוק שנינון רק על ידי שפע החלב. והוא שהיו מקריבין כבשים שלמים עם השתי לחם, כי לה"ם כבשים"ם עולה ש"פ, שהוא ר"ת פ"טח 'שבועות' עיצור, במספר פ' פעמים א"ם, כי כל עבודתנו מפסד עד עצרת לעשות חל"ב (פננים) י"ם י"ם פעמים א"ם, ולזה היו שלמים כי דרשו חז"ל למה נקרא שם שלמים משום שיש שלום למזבח ולבעלים, והיינו, שנשפעת שפע, ועל ידי זה יש שלום, כי בחסרון שפע הפרנסה ח"ו אמרו ז"ל כמישלם שיער מביא רמי יתיגרא (ב"מ נט), על כן גם מנחה חדשה עולה שלמים".

א"י מה שנוהגין לאכול מאכלי חלב בעצרת. ידוע שהס"מ חפץ לעכב מלית התורה לישראל, ועל כן מאכל חלב עולה סמא", להראות שלא עלתה בידו.

ונראה עוד, כי יש לדקדק מדוע מאכלי חלב, ולא חלב בלבד, לרמז על 'דבש וחלב תחת לשונך' (שיר השירים ד, א). אמנם ידוע אשר בשעת חטא הקדמון נתקללו ל"ט קלות (עיי' תפיקוד דף פה), ועל זה צריך ל"ט מלאכות, ואין לך שום דבר מאכל בעולם שלא יהיה נעשה בו איזה ענין מלאכה, כי אפילו דבש שגול בעצמו בלא שום נטיעה, עכ"ז צריך תלישה, ואפילו ביצה שנולדה מעצמה יש בה ענין מוקצה בשבת. הנוגע ע"כ קצת באיסור מלאכת שבת, אבל החלב אין בו שום דבר איסור מלאכה, ומותר לכתחילה לחלבו בשבת וביום טוב. כמו שאמרו ז"ל (שבת פקד, ע"ב) 'אמר שמואל חולב אדם עד', ואם שיש בזה איסור מפרק, אז דווקא כשחולב שלא לתוך המאכל, אבל